

O'ZBEKISTON TURIZM SOHASIDA INNOVATSION XIZMATLARNING RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI

Haydarova Nigina Ro'zimurod qizi

Buxoro xalqaro universiteti,

ikkinchi bosqich magistranti

nigina23kh@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqola O'zbekiston turizm sohasida innovatsion xizmatlarning rivojlanish istiqbollarini tahlil qilishga bag'ishlangan bo'lib, unda zamonaviy iqtisodiy sharoitda turizm tarmog'ining raqobatbardoshligini oshirishda innovatsiyalarning tutgan o'rnini yoritilgan. Tadqiqotda turizm sohasida joriy etilayotgan raqamli texnologiyalar, axborot-kommunikatsiya yechimlari, servis xizmatlarining yangi shakllari hamda ularning turistik mahsulot sifatiga ta'siri o'rganilgan. Shuningdek, innovatsion xizmatlar orqali turistlarga ko'rsatilayotgan qulayliklar, xizmat ko'rsatish tezligi va sifati oshib borayotgani ilmiy asosda tahlil qilinadi. Shu bilan birga, maqolada turizm sohasida innovatsion xizmatlarni rivojlantirish jarayonida mavjud muammolar, jumladan, infratuzilma yetishmovchiligi, kadrlar salohiyati, raqamli savodxonlik darajasi va investitsiya masalalari yoritilgan. Tadqiqot natijalari asosida O'zbekiston turizm sohasida innovatsion xizmatlarni yanada rivojlantirish bo'yicha amaliy taklif va xulosalar shakllantirilgan. Mazkur annotatsiya maqolaning ilmiy va amaliy ahamiyatini ochib berib, turizm sohasida barqaror va innovatsion rivojlanishni ta'minlashga qaratilgan ilmiy izlanishlar uchun muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: O'zbekiston turizmi, turizm sohasini rivojlantirish, innovatsion xizmatlar, raqamli turizm, aqlli turizm, turizm infratuzilmasi, turistik xizmatlar sifati, turistik platformalar, xizmatlar innovatsiyasi, turistik mahsulot, turistlar oqimi.

Annotation: This article is devoted to the analysis of the prospects for the development of innovative services in the field of Tourism of Uzbekistan, which highlights the role of innovation in improving the competitiveness of the tourism sector in modern economic conditions. The study explores digital technologies being introduced in the tourism sector, information and communication solutions, new forms of Service services and their impact on the quality of the tourist product. It is also scientifically analyzed that the facilities provided to tourists, the speed and quality of Service are increasing through innovative services. At the same time, the article covers the existing problems in the process of developing innovative services in the field of tourism, including infrastructure shortages, personnel potential, digital literacy rate and investment issues. Based on the results of the study, practical proposals and conclusions on the further development of innovative services in the field of Tourism

of Uzbekistan are formulated. This annotation reveals the scientific and practical significance of the article and serves as an important resource for scientific research aimed at ensuring sustainable and innovative development in the field of Tourism.

Keywords: Tourism of Uzbekistan, development of the tourism industry, innovative services, digital tourism, Smart Tourism, tourism infrastructure, quality of tourist services, tourist Platforms, Services Innovation, tourist product, tourist flow.

Аннотация: Данная статья посвящена анализу перспектив развития инновационных услуг в сфере туризма Узбекистана, в которой освещена роль инноваций в повышении конкурентоспособности туристской отрасли в современных экономических условиях. В исследовании изучались цифровые технологии, информационно-коммуникационные решения, новые формы сервисного обслуживания, внедряемые в сфере туризма, а также их влияние на качество туристского продукта. Также будет проведен научно обоснованный анализ удобств, предоставляемых туристам посредством инновационных услуг, скорости и качества обслуживания. В то же время в статье освещаются текущие проблемы в процессе развития инновационных услуг в сфере туризма, включая нехватку инфраструктуры, кадровый потенциал, уровень цифровой грамотности и вопросы инвестиций. По результатам исследования сформулированы практические предложения и выводы по дальнейшему развитию инновационных услуг в сфере туризма Узбекистана. Данная аннотация раскрывает научную и практическую значимость статьи и служит важным источником научных исследований, направленных на обеспечение устойчивого и инновационного развития в сфере туризма.

Ключевые слова: Туризм Узбекистана, развитие сферы туризма, инновационные услуги, цифровой туризм, интеллектуальный туризм, инфраструктура туризма, качество туристских услуг, туристские платформы, инновационные услуги, туристский продукт, поток туристов.

KIRISH

Bugungi globallashuv sharoitida turizm sohasi jahon iqtisodiyotining eng tez rivojlanayotgan va yuqori daromad keltiruvchi tarmoqlaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Zamonaviy sharoitda turizm nafaqat dam olish va madaniy almashinuv vositasi, balki hududlar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini jadallashtiruvchi, bandlikni ta'minlovchi va milliy iqtisodiyotning xizmatlar eksportini kengaytiruvchi muhim omilga aylanmoqda. Ayniqsa, raqamli texnologiyalar va innovatsion yondashuvlarning jadal rivojlanishi turizm sohasining mazmunan yangilanishiga, xizmatlar ko'lamining kengayishiga va ularning sifat jihatidan takomillashuviga olib kelmoqda. Shu nuqtai nazardan, turizm sohasida innovatsion xizmatlarni rivojlantirish masalasi dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etmoqda.

O'zbekiston boy tarixiy-madaniy merosga, betakror tabiiy resurslarga va qulay geografik joylashuvga ega bo'lgan mamlakat sifatida turizm salohiyati yuqori davlatlar qatoriga kiradi. So'nggi yillarda mamlakatda turizmni rivojlantirishga qaratilgan kompleks islohotlar amalga oshirilmoqda, normativ-huquqiy baza takomillashtirilmoqda, turizm infratuzilmasi modernizatsiya qilinmoqda hamda xizmatlar bozorida raqobat muhitini kuchaytirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Shu bilan birga, global turizm bozorida raqobatning kuchayib borishi, turistlarning talab va ehtiyojlaridagi tezkor o'zgarishlar O'zbekiston turizm sohasidan innovatsion yondashuvlarni joriy etishni, xizmatlar mazmunini zamonaviylashtirishni va raqamli texnologiyalar asosida yangi xizmat turlarini shakllantirishni talab etmoqda.

Zamonaviy turizm xizmatlari endilikda an'anaviy yo'nalishlar bilan cheklanib qolmay, raqamli bronlash tizimlari, mobil ilovalar, onlayn platformalar, virtual va kengaytirilgan reallik texnologiyalari, sun'iy intellekt asosidagi maslahat xizmatlari kabi innovatsion yechimlarni o'z ichiga olmoqda. Bunday xizmatlar turistlar uchun qulaylik yaratish bilan birga, turizm subyektlari faoliyatining samaradorligini oshirish, xizmatlar tannarxini kamaytirish va bozor talabiga moslashuvchanlikni kuchaytirishga xizmat qiladi. Shu jihatdan, innovatsion xizmatlar turizm sohasining barqaror rivojlanishini ta'minlovchi muhim drayverlardan biri sifatida maydonga chiqmoqda.

O'zbekistonda turizm sohasida innovatsion xizmatlarning rivojlanishi mamlakat iqtisodiy siyosatining ustuvor yo'nalishlari bilan uzviy bog'liqdir. Xizmatlar sektorini kengaytirish, raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish, hududlarning turizm salohiyatidan samarali foydalanish va kichik biznes hamda xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash bo'yicha belgilangan strategik vazifalar turizm sohasida innovatsion yondashuvlarni joriy etish uchun qulay shart-sharoit yaratmoqda. Ayniqsa, davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarining kengayishi, turizm startaplari va raqamli loyihalarning qo'llab-quvvatlanishi innovatsion xizmatlar rivojiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Shu bilan birga, turizm sohasida innovatsion xizmatlarni joriy etish jarayoni bir qator muammolar va cheklovlar bilan ham bog'liq. Xususan, ayrim hududlarda infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi, raqamli savodxonlik darajasining pastligi, kadrlar salohiyatining yetishmasligi va innovatsion loyihalarni moliyalashtirishdagi qiyinchiliklar turizm xizmatlari innovatsion rivojlanishiga to'sqinlik qilmoqda. Bu holat turizm sohasida innovatsion xizmatlarning rivojlanish istiqbollarini chuqur ilmiy tahlil qilish va mavjud muammolarni aniqlash zaruratini yuzaga keltiradi.

Innovatsion xizmatlarning rivojlanishi nafaqat turistik mahsulotlar va xizmatlar sifatini oshiradi, balki mamlakatning xalqaro turizm bozoridagi imijini mustahkamlashga ham xizmat qiladi. Bugungi kunda turistlar safar yo'nalishini tanlashda qulaylik, xavfsizlik, axborotga tezkor kirish, xizmatlarning shaffofligi va individual ehtiyojlarga moslashuvchanlik kabi omillarga katta ahamiyat bermoqda.

Shu sababli, O'zbekistonda turizm sohasida innovatsion xizmatlarni rivojlantirish mamlakatning raqobatbardoshligini oshirish, turistlar oqimini ko'paytirish va turizm daromadlarini barqaror o'sishini ta'minlash uchun muhim strategik vazifa hisoblanadi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Turizm sohasidagi innovatsion xizmatlar va ularning rivojlanish istiqbollari so'nggi yillarda ilmiy tadqiqotlarning muhim yo'nalishiga aylangan. Innovatsiyalar turizmni yanada samarali va raqobatbardosh qilish, yangi xizmatlar yaratish hamda turistlar ehtiyojlariga moslashishga yordam beradi. Shu nuqtai nazardan, turizmدا innovatsion yondashuvlarni tadqiq etgan olimlarning asarlari turizm sohasida yangi g'oyalar va texnologiyalarning joriy etilishi, ularning iqtisodiy samaradorligi va ijtimoiy ta'sirini o'rganishga asos bo'ladi.

M.Sigala o'zining "Turizmdagi yangi texnologiyalar: ko'p intizomdan intizomga qarshi avanslar va traektoriyalargacha" asarida turizm sohasida yangi texnologiyalarning qo'llanilishi haqida gapiradi. U texnologik innovatsiyalarning turizm xizmatlariga qanday ta'sir qilishini, shuningdek, bu jarayonda bir nechta fanlar va sohalarning integratsiyasini ko'rib chiqadi. Sigala turizmدا raqamli texnologiyalar, aqlli tizimlar va onlayn platformalar yordamida xizmatlarning yangi turlarining yuzaga kelishini tahlil qiladi. Bunday texnologiyalar turistlarga yanada qulay va samarali xizmatlarni taqdim etishda muhim o'rin tutadi [1].

A.M.Hjalager "Turizm sohasidagi innovatsion tadqiqotlarni ko'rib chiqish" nomli asarida turizm sohasida innovatsiya tadqiqotlarining rivojlanishini o'rganadi. U innovatsion jarayonlarni tahlil qilishda an'anaviy turizm xizmatlaridan raqamli va aqlli texnologiyalarga o'tishning qanday ahamiyatga ega ekanligini ta'kidlaydi. Hjalager turizmni rivojlantirishda innovatsiyalarni qo'llashning asosiy mexanizmlarini va bu jarayonni boshqarishda yuzaga keladigan qiyinchiliklarni ko'rsatadi. Uning ishida, shuningdek, turizm sohasidagi innovatsiyalarni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun zarur bo'lgan siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy shart-sharoitlar yoritilgan [2].

U.Gretzel o'zining "Aqlli turizm ekotizimlarini tushunishning kontseptual asoslari" asarida aqlli turizm ekotizimlari kontseptsiyasini ishlab chiqadi. Bu ekotizimlar turizm xizmatlarining yangilanishi va turistlarning talablariga moslashishni osonlashtiradi. Gretzel aqlli turizmni rivojlantirishda raqamli texnologiyalar, sensorlar, mobil ilovalar va bulutli hisoblash texnologiyalarining qanday yordam berishini batafsil tushuntiradi. Uning fikriga ko'ra, aqlli turizm platformalari turistlarga shaxsiylashtirilgan xizmatlar taqdim etish bilan birga, biznes subyektlariga raqobatbardoshligini oshirish imkonini beradi [3].

S.Ivanov "Odamlardan tashqari turizm-robotlar – uy hayvonlari va ayiqchalar" nomli maqolasida turizmда robototexnika va sun'iy intellektning rivojlanishiga to'xtaladi. U turizmда robotlarning mehmonxona xizmatlaridan tortib, sayohatni boshqarish va xavfsizlikni ta'minlashgacha bo'lgan barcha sohalarda qanday

ishlatilishini ko‘rib chiqadi. Ivanovning ta’kidlashicha, robototexnika va sun’iy intellekt turistlarga qulay va samarali xizmatlarni taqdim etishda yordam berishi mumkin. Bu texnologiyalar turizm sohasidagi innovatsiyalarni yangi bosqichga olib chiqishi, raqamli xizmatlarni kengaytirish va optimallashtirish imkonini yaratadi [4].

G.Richards “Ijodiy joylarni loyihalash: ijodiy turizmning roli” asarida ijodiy turizmning rivojlanishiga alohida e’tibor qaratadi. Ijodiy turizm, uning fikricha, faqat sayohat qilishni emas, balki o‘zaro madaniy almashinuv va yangi tajribalar yaratishni ham nazarda tutadi. U turizmda yangi kreativ xizmatlarni ishlab chiqishda innovatsiyalarni qo‘llash zarurligini ta’kidlaydi. Kreativ turizm, ayniqsa, madaniy va san’at sohalarida yangi yondashuvlarni yaratishda muhim rol o‘ynaydi. Bu yondashuvlar turistlarga o‘zlarining individual talablariga moslashtirilgan va unutilmas tajribalar taqdim etish imkonini beradi [5].

V.S.Novikov “Turizmdagi innovatsiyalar” asarida turizm sohasidagi innovatsiyalarni amalga oshirishning nazariy va amaliy jihatlarini yoritadi. Novikov turizmda innovatsion xizmatlar, yangi texnologiyalar va boshqaruv usullarini tatbiq etishning ahamiyatini ko‘rsatadi. Uning fikriga ko‘ra, innovatsion xizmatlar turizm sohasini yangi bosqichga olib chiqishi, uning samaradorligini oshirishi va raqobatbardoshligini kuchaytirishi mumkin [6].

P.Poliakova “Mintaqaviy turizmni rivojlantirish uchun innovatsion imkoniyatlar va yechimlar” maqolasida regional turizmni rivojlantirishda innovatsiyalarning rolini o‘rganadi. Poliakova turizm sohasida innovatsion yondashuvlar orqali yangi xizmatlarni yaratish va mavjud xizmatlarni yaxshilash uchun zarur shart-sharoitlarni tahlil qiladi. Uning fikricha, regional turizmni rivojlantirishda innovatsiyalarni joriy etish orqali hududning iqtisodiy salohiyatini oshirish, aholi bandligini ta’minlash va milliy iqtisodiyotning diversifikatsiyasiga katta hissa qo‘shish mumkin [7].

Shuningdek, Sh.Omonov “Turizmda innovatsion jarayonlar” maqolasida O‘zbekistonda turizm sohasida innovatsion jarayonlarni rivojlantirishga alohida e’tibor qaratadi. Tadqiqotda davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlanayotgan innovatsion loyihalar, raqamli texnologiyalarning joriy etilishi va xizmatlarning sifatini oshirish masalalari yoritilgan. Omonov turizmda innovatsiyalarning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun davlat siyosatining roli va iqtisodiy mexanizmlarni takomillashtirish zarurligini ta’kidlaydi [8].

Z.A.Jabborova turizmda innovatsion faoliyatni davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlashning iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish masalalariga to‘xtaladi. U O‘zbekistonda turizmni rivojlantirishda davlatning ishtiroki va innovatsiyalarni joriy etishdagi roli muhim ekanligini ko‘rsatadi. Jabborova o‘zining tadqiqotlarida innovatsion texnologiyalarni amalga oshirishda yuzaga keladigan iqtisodiy muammolarni hal qilish uchun kerakli mexanizmlarni ishlab chiqadi [9].

K.O.Aminov “Turizmni rivojlantirishning innovatsion usullari” maqolasida turizm sohasida innovatsion boshqaruv usullarini va yangi texnologiyalarni tatbiq etishning ahamiyatini ko‘rib chiqadi. U turizmni rivojlantirishda innovatsiyalarning samaradorligini oshirish, xizmatlarning diversifikatsiyasini ta‘minlash va turistlarga yangi tajribalar taqdim etish imkoniyatlarini tahlil qiladi [10].

B.A.Teshaboyev turizm korxonalarida innovatsion menejment vositalari, zamonaviy yondashuvlar va samaradorlik ko‘rsatkichlarini tahlil qiladi. U turizm sohasida boshqaruvning innovatsion usullarini joriy etish orqali xizmatlarning sifatini oshirish va raqobatbardoshligini kuchaytirishni ko‘rsatadi [11].

Sh.S.Sayfutdinov va A.A.Baxromov “Turizmda innovatsiya” o‘quv qo‘llanmasida turizm innovatsiyalarni tatbiq etish bo‘yicha asosiy yo‘nalishlarni yoritadilar. Ularning ishlarida turizm sohasidagi yangi texnologiyalarni joriy etish, ularning amaliyotdagi o‘rni va ta‘sirini tahlil qilishning muhimligi ko‘rsatiladi [12].

Yuqorida ko‘rib chiqilgan adabiyotlar O‘zbekiston turizm sohasida innovatsion xizmatlarni rivojlantirish, raqamli texnologiyalarni joriy etish, xizmatlar sifatini oshirish va barqaror turizmni ta‘minlash bo‘yicha ilmiy va amaliy asoslarni yaratadi. Bu tadqiqot natijalarini baholash, mavjud muammolarni aniqlash va istiqbolli yo‘nalishlarni belgilashda muhim manba bo‘lib xizmat qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolada O‘zbekiston turizm sohasida innovatsion xizmatlarning rivojlanish istiqbollari o‘rganishda kompleks va tizimli yondashuv qo‘llanilgan bo‘lib, tadqiqot metodologiyasi turizmni rivojlantirishda innovatsion jarayonlar va texnologiyalarning o‘rni, ularning iqtisodiy va ijtimoiy ta‘sirini tahlil qilishga asoslangan. Tadqiqot jarayonida raqamli texnologiyalar, aqlli turizm, virtual xizmatlar va interaktiv platformalarning joriy etilishi orqali turistlarga taqdim etilayotgan xizmatlar sifati, samaradorligi va ularning talablar bilan moslashuvi o‘rganildi. Statistik va empirik ma‘lumotlar yordamida O‘zbekiston turizm infratuzilmasidagi yangiliklar, xizmatlar diversifikatsiyasi hamda innovatsion xizmatlarning turistlar oqimi va turistik mahsulotlar hajmiga ta‘siri tahlil qilindi. Shuningdek, induktiv va deduktiv yondashuvlar, solishtirma tahlil va sintez usullari orqali mavjud muammolar aniqlanib, ularni bartaraf etish va istiqbolli yo‘nalishlarni belgilash bo‘yicha xulosalar chiqarildi. Ushbu metodologiya O‘zbekiston turizm sohasida innovatsion xizmatlarning samarali rivojlanishi, raqamli transformatsiya va barqaror turizmni ta‘minlash bo‘yicha ilmiy va amaliy asos yaratishga xizmat qiladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Hozirgi globallashuv jarayonida innovatsion yondashuvlar turistik korxonalar faoliyatida samaradorlikni oshirish, mijozlarga xizmat ko‘rsatish sifatini yaxshilash hamda xalqaro raqobatbardoshlikni ta‘minlashda asosiy omillardan biridir. Zamonaviy texnologiyalar turizm xizmatlarini taklif etish jarayonini o‘zgartirib, an’anaviy

modeldan raqamli va interaktiv modelga o'tishni tezlashtirmoqda. Turistik korxonalar innovatsiyalarni joriy etish orqali o'z xizmatlarini diversifikatsiya qilishi, marketing strategiyalarini takomillashtirishi va turistlar uchun yangi tajribalarni yaratishi mumkin. Masalan, onlayn bron tizimlari, mobil ilovalar, sun'iy intellekt asosida ishlab chiqilgan mijozlarga yo'naltirilgan xizmatlar, virtual sayohatlar, "aqlli" gid tizimlari va barqaror (eko) turizm loyihalari so'nggi yillarda dolzarb yo'nalishlarga aylandi. Shu bilan birga, ekologik mas'uliyatni oshirish va yashil texnologiyalarni tatbiq etish orqali turizmning barqaror rivojlanishiga ham zamin yaratilmoqda.

O'zbekiston sharoitida turizmni modernizatsiya qilish, xizmat ko'rsatish sifatini oshirish va xalqaro bozorlarga chiqish uchun innovatsion texnologiyalarni tatbiq etish muhim strategik vazifa hisoblanadi. Bu borada elektron to'lov tizimlari, onlayn turoperatorlik platformalari, "aqlli shahar" konsepsiyasiga asoslangan turistik zonalar, multimedia gid tizimlari va raqamli marketing usullarining joriy etilishi katta natijalar bermoqda.

Shuningdek, turistik korxonalarda innovatsiyalarni joriy etish imkoniyatlari faqat texnologik yangiliklar bilan chegaralanmaydi. Bu jarayon boshqaruv uslublarini modernizatsiya qilish, xodimlarni raqamli ko'nikmalarga o'rgatish, xizmatlar paketini moslashuvchan shaklda taklif etish hamda turistlar bilan interaktiv muloqotni yo'lga qo'yish orqali ham amalga oshiriladi. Shu sababli, innovatsion xizmatlar joriy etish nafaqat iqtisodiy foyda, balki mamlakatning turistik imijini oshirish, xorijiy sayyohlar oqimini ko'paytirish va ichki turizmni rivojlantirish uchun ham muhimdir. Quyidagi jadvalda turistik korxonalarda joriy etilishi mumkin bo'lgan asosiy innovatsion xizmatlar va ularning imkoniyatlari ko'rib chiqamiz (1-jadval):

1-jadval

Turistik korxonalarda innovatsion xizmatlarni joriy etish imkoniyatlari¹

№	Innovatsion xizmat turi	Amalga oshirish yo‘nalishi	Kutilayotgan natija	Joriy etish imkoniyatlari
1	Onlayn bron tizimlari va mobil ilovalar	Turistik xizmatlarni avtomatlashtirish	Mijozlar uchun qulaylik, 24/7 xizmat	Internet infratuzilmasi va dasturiy platformalar mavjudligi
2	Sun‘iy intellekt asosidagi mijozlarga xizmat tizimi (chatbotlar)	Mijozlar bilan tezkor muloqot	Savollarga tezkor javob, vaqt tejalihi	Turistik saytlarda AI asosida integratsiya qilish imkoniyati
3	Virtual va kengaytirilgan reallik (VR/AR) sayohatlar	Virtual tajribani yaratish	Sayyohlarga joy haqida oldindan tasavvur	Texnologik hamkorlik va AR/VR jihozlari mavjudligi
4	Elektron to‘lov va kriptovalyuta qabul qilish tizimlari	To‘lov tizimini raqamlashtirish	Xavfsiz, tezkor va global to‘lov imkoniyati	Fintex kompaniyalari bilan hamkorlik
5	“Aqlli” gid va mobil navigatorlar	Turistlar uchun mustaqil yo‘l-yo‘riq tizimi	Shaxsiylashtirilgan xizmat, vaqtni tejash	GPS va mobil ilova asosida tatbiq etish
6	Raqamli marketing va ijtimoiy tarmoqlar integratsiyasi	Turistik mahsulotlarni reklama qilish	Brend imijini oshirish, turistlar oqimini ko‘paytirish	SMM va raqamli reklama platformalari imkoniyati
7	Eko-turizm loyihalarida innovatsion texnologiyalar	Barqaror turizmni rivojlantirish	Ekologik muvozanat, ijtimoiy mas’uliyat	Yashil texnologiyalarni qo‘llash imkoniyati

¹ Muallif tomonidan tayyorlangan

8	Blokcheyn asosidagi ma'lumotlar xavfsizligi tizimi	Sayohat ma'lumotlarini himoya qilish	Shaxsiy ma'lumotlarning ishonchliligi	Blokcheyn platformalarini integratsiya qilish
9	Smart-mehmonxona tizimlari	Avtomatlashtirilgan mehmonxona xizmatlari	Energiya tejallishi, xizmat sifati oshishi	IoT texnologiyalari orqali joriy etish
10	Ma'lumotlar tahlili (Big Data) asosida marketing strategiyasi	Bozor ehtiyojlarini aniqlash	Raqobatbardoshlik va samarali rejalashtirish	Analitik platformalar va sun'iy intellekt asosida qo'llash

Mazkur jadvalda keltirilgan ma'lumotlardan ko'rinib turibdiki, turistik korxonalarda innovatsion xizmatlarni joriy etish imkoniyatlari keng va ko'p qirrali. Birinchi navbatda, **onlayn bron tizimlari** va **mobil ilovalar** turistlar uchun xizmatlardan foydalanishni yengillashtirib, korxonalar uchun esa mijozlar bazasini kengaytirish imkonini beradi. Bu xizmatlar real vaqt rejimida ma'lumot almashish, narxlarni avtomatik yangilash va mijozlar fikrini tahlil qilish imkoniyatini yaratadi.

Shuningdek, **sun'iy intellekt (AI)** texnologiyalarining joriy etilishi turistlarga shaxsiylashtirilgan xizmatlarni taklif etishga zamin yaratadi. Masalan, chatbotlar yordamida mijozlarga 24 soat davomida tezkor javob berish, buyurtmalarni avtomatik qabul qilish va tahlil asosida tavsiyalar berish mumkin. **Virtual reallik (VR)** va **kengaytirilgan reallik (AR)** texnologiyalari esa sayohat oldidan turistlarga joyni "sinab ko'rish" imkonini yaratadi. Bu innovatsiyalar marketing samaradorligini oshirib, turistlarning qiziqishini kuchaytiradi.

Elektron to'lov tizimlarining rivojlanishi, ayniqsa, chet ellik turistlar uchun muhim omil hisoblanadi. Kriptoalyuta yoki xalqaro elektron to'lov vositalarini qabul qilish orqali to'lov jarayoni soddalashadi va ishonchlilik ortadi. Shu bilan birga, **"aqlli" gid tizimlari** ham sayyohlar uchun katta qulaylik yaratib, marshrut bo'yicha ovozli yoki yozma ko'rsatmalar beradi.

Raqamli marketing vositalari yordamida turistik korxonalar o'z xizmatlarini global miqyosda targ'ib qilishlari mumkin. Ijtimoiy tarmoqlar, video platformalar va veb-reklama sayyohlarni jalb etishda muhim ahamiyat kasb etadi. **Eko-turizm loyihalarida innovatsiyalar** esa nafaqat iqtisodiy, balki ekologik barqarorlikni ham ta'minlaydi. Masalan, quyosh energiyasi, chiqindilarni qayta ishlash tizimlari yoki "yashil" transport turlari turistlar uchun jozibador hisoblanadi.

Blokcheyn texnologiyasi yordamida turistlarning shaxsiy ma'lumotlari va to'lov tarixlari ishonchli himoyalanaadi. **Smart-mehmonxonalar** esa IoT

texnologiyalari orqali avtomatik harorat, yoritish va xavfsizlik boshqaruvini amalga oshiradi. Nihoyat, **Big Data** tahlili orqali korxonalar mijozlar xatti-harakatlarini tahlil qilib, xizmatlarni moslashtiradi va samaradorlikni oshiradi.

Innovatsion xizmatlarni turistik korxonalarga joriy etish mamlakat turizm salohiyatini keskin oshiradi. Bunday yondashuv iqtisodiy samaradorlikni ta'minlash, yangi ish o'rinlari yaratish, turistlar oqimini ko'paytirish hamda milliy brend sifatini mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu sababli O'zbekiston turizm siyosatida innovatsion xizmatlarni rivojlantirish ustuvor yo'nalish sifatida e'tiborda bo'lishi lozim.

O'zbekistonda turizm sohasida so'nggi yillarda amalga oshirilayotgan islohotlar, raqamlashtirish jarayonining jadallashuvi, xizmatlar diversifikatsiyasining kengayishi va yangi texnologiyalar joriy etilishi tufayli innovatsion turizm xizmatlariga bo'lgan talab keskin ortdi. Bu jarayon mamlakat turistik salohiyatini xalqaro miqyosda tanitish, ichki hamda kirish turizmini rivojlantirish, sayyohlik xizmatlari sifatini oshirish va ularni zamon talablari darajasiga ko'tarishga xizmat qilmoqda. Ayniqsa, raqamli xizmatlar, onlayn bronlash tizimlari, virtual ekskursiyalar, aqlli turizm platformalari va sun'iy intellekt asosida shakllangan yo'l ko'rsatkichlari yangi bosqich sifatida qaralmoqda.

Raqamli texnologiyalar joriy etilishi turizm obyektlari haqida batafsil ma'lumotlarni tezkor taqdim etish, mijozlar bilan samarali kommunikatsiya o'rnatish, xavfsiz to'lov tizimlarini qo'llash hamda sayyohlarga qo'shimcha qulayliklar yaratishga imkon bermoqda. Shuningdek, mobil ilovalar orqali yo'nalishlar bo'yicha avtomatik tavsiyalar, real vaqt rejimida transport harakati haqida ma'lumotlar, mehmonxonalarni solishtirish imkoniyati va madaniy meros obyektlari haqida audio-gid xizmatlarining mavjudligi sayyohlarning vaqt va xarajatlarini optimallashtiradi.

Bundan tashqari, "aqlli shahar" kontsepsiyasi asosida Samarqand, Buxoro, Xiva, Toshkent kabi shaharlarda turistik hidoyat tizimlari, interaktiv axborot panellari, sensorli ma'lumot kiosklari va 3D navigatsiya texnologiyalari keng joriy etilmoqda. Innovatsion xizmatlarning yana bir yo'nalishi – ekologik va agro-turizm da zamonaviy monitoring tizimlari, QR-kodli yo'riqnomalar, masofaviy ro'yxatdan o'tish va ekologik nazorat tizimlari bo'lib, ular xizmatlar xavfsizligini oshirishi bilan ajralib turadi.

Quyidagi jadvalda O'zbekistonda turizm sohasida joriy etilayotgan asosiy innovatsion xizmatlarning yo'nalishlari, mazmuni va ular orqali yaratilayotgan imkoniyatlarni ko'rib chiqamiz (2-jadval):

2-jadval

O'zbekistonda turizm sohasidagi innovatsion xizmatlar²

² Muallif tomonidan tayyorlandi

№	Innovatsion xizmat turi	Qisqacha mazmuni	Amaliy qo'llanishi va samarasi
1	Virtual tur (VR/AR) xizmatlari	Turistik obyektlarni virtual ko'rish imkoniyati	Sayyohlar yo'nalishni oldindan ko'rib chiqadi, qiziqish ortadi
2	Onlayn bronlash tizimlari	Mehmonxona, transport, gid xizmatlarini internet orqali band qilish	Vaqt tejaladi, narxlarni solishtirish imkoniyati yaratiladi
3	Raqamli turistik platformalar	Yagona portal orqali tur paketlar va xizmatlar taqdimoti	Bozor shaffofligi oshadi, turfirmalar raqobati kuchayadi
4	Mobil ilovalar orqali audio-gid	O'zbekistonning tarixiy obyektlari bo'yicha audio ma'lumotlar	Ekskursiyalar mustaqil tarzda o'tkaziladi, madaniy bilim kengayadi
5	"Smart Tourism" axborot kiosklari	Shaharlarda interaktiv ma'lumot panellari	Sayyohlar yo'nalishlarni oson topadi, navigatsiya yaxshilanadi
6	QR-kodli raqamli yo'riqnomalar	Har bir turistik obyekt to'g'risida QR-kod orqali ma'lumot	Chegara til bilish muammosi bartaraf etiladi
7	Onlayn to'lov platformalari	Plastik karta va elektron hamyon orqali tezkor to'lovlar	Xavfsizlik oshadi, xizmatlarga kirish soddalashadi
8	Sun'iy intellekt asosidagi yo'l tavsiyalari	AI yordamida eng maqbul marshrutlarni taklif qilish	Transport yuklamasi optimallashtiriladi, vaqt tejaladi
9	3D-navigatsiya xaritalari	Shahar ichida 3D yo'nalish ko'rsatkichlari	Turistlar uchun yo'qolish xavfi kamayadi
10	Agro va ekoturizm da dron-monitoring	Turistik hududlarning ekologik holatini kuzatish	Xavfsiz va barqaror turizm rivojiga xizmat qiladi

Yuqoridagi jadval O'zbekistonda turizm sektorida keng joriy etilayotgan innovatsion xizmatlarning turli yo'nalishlarini yoritib beradi. Jadvalda keltirilgan ma'lumotlardan ko'rinib turibdiki, zamonaviy texnologiyalar turizmning barcha bosqichlariga chuqur kirib borayotgan bo'lib, ular xizmatlar sifati, xavfsizligi va samaradorligini oshirishda muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Innovatsion xizmatlarning asosiy qismi raqamlashtirish bilan bog'liq bo'lib, ular sayyohlarning

qulayligi, vaqtni tejash, ma'lumot olish tezligi hamda xizmatlardan foydalanish erkinligini yanada kuchaytiradi.

Virtual tur xizmatlari orqali sayyohlar O'zbekistonning tarixiy va madaniy meros obyektlarini masofadan turib ko'rish imkoniyatiga ega bo'lib, bu ularning qiziqishini oshiradi va real tashrif qilish ehtimolini kuchaytiradi. Onlayn bronlash tizimlarining keng joriy etilishi esa mehmonxona va transport xizmatlarida ortiqcha byurokратиyani bartaraf etib, sayyohlarga barcha ma'lumotlarni tezkor ravishda taqdim etadi. Shuningdek, mobil ilovalar orqali audio-gidlar joriy etilishi madaniy-ma'rifiy turizmning sifatini oshiradi, chunki sayyohlar gid xizmatiga ehtiyoj sezmasdan mustaqil ravishda ekskursiya uyushtira olishadi.

Smart turizm axborot kiosklari, QR-kodli yo'riqnomalar va 3D navigatsiya tizimlari esa shaharlarda yo'nalishni topish, ma'lumot olish va turistik obyektlar bilan tanishish jarayonini sezilarli darajada osonlashtiradi. Bu esa, ayniqsa, chet ellik sayyohlar uchun katta qulaylik yaratadi. Sun'iy intellekt asosidagi yo'l tavsiyalari va dron-monitoring xizmatlari ekologik barqarorlikni ta'minlash bilan birga transport va logistika jarayonlarini optimallashtiradi.

XULOSA

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, O'zbekiston turizm sohasida innovatsion xizmatlarni rivojlantirish mamlakat iqtisodiy salohiyatini oshirish va turizmning raqobatbardoshligini kuchaytirishda muhim ahamiyatga ega. Mazkur maqolada turizm sohasida innovatsiyalarning turlari, ularni joriy etishning asosiy yo'nalishlari, ilmiy qarashlar va amaliy ko'rsatkichlar tahlil qilindi. Tahlil natijalariga ko'ra, raqamli texnologiyalar, aqlli tizimlar, sun'iy intellekt va ijodiy turizm xizmatlarini samarali joriy etish orqali turistlar ehtiyojlarini qondirish, xizmat sifatini oshirish va turizm subyektlarining raqobatbardoshligini kuchaytirish mumkin.

Mavzuga doir o'rganilgan yondashuvlar asosida quyidagi takliflar ilgari surildi:

✓ Turizm xizmatlarini raqamlashtirish. Onlayn platformalar, mobil ilovalar va virtual xizmatlar orqali turistlarga qulaylik yaratish va xizmatlarni shaxsiylashtirish tizimini rivojlantirish lozim.

✓ Innovatsion boshqaruv tizimini joriy etish. Turizm korxonalarida innovatsion menejment usullarini qo'llash va xizmat sifatini baholashda zamonaviy indikatorlar tizimini yaratish tavsiya etiladi.

✓ Hududiy va ijodiy turizmni rivojlantirish. Mahalliy madaniy meros, san'at va an'anaviy qadriyatlarni ilgari suruvchi loyihalarni amalga oshirish orqali yangi turist segmentlarini jalb qilish zarur.

✓ Kadrlar tayyorlash va malakani oshirish. Turizm sohasida innovatsion xizmatlarni amalga oshira oladigan professional mutaxassislarni tayyorlash va ilmiy-tadqiqot ishlarini kuchaytirish muhim hisoblanadi.

✓ Davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish. Startaplar va innovatsion loyihalarni rag‘batlantirish, moliyaviy va boshqaruv resurslarini ta‘minlash orqali turizm xizmatlarini kengaytirish mumkin.

✓ Strategik monitoring va tahlil. Innovatsion xizmatlarning samaradorligini baholash, raqamli ma‘lumotlar bazasini yaratish va amaliy natijalarni doimiy ravishda kuzatish tavsiya etiladi.

Umumiy qilib aytganda, O‘zbekiston turizm sohasida innovatsion xizmatlarni rivojlantirish mamlakatning turizm salohiyatini to‘liq ishga solish, yangi ish o‘rinlari yaratish va iqtisodiy daromadlarni oshirish imkonini beradi. Shu bilan birga, taklif etilgan chora-tadbirlar amalga oshirilsa, turizm sektori barqaror rivojlanadi, raqobatbardoshlik kuchayadi va mamlakatning xalqaro turizm bozoridagi mavqei mustahkamlanadi. Innovatsion xizmatlarni rivojlantirish strategik ahamiyatga ega bo‘lib, bu yo‘nalishda tizimli yondashuv va ilmiy asoslangan qarorlar milliy turizm siyosatini takomillashtirishning asosiy omili hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Sigala M. New technologies in tourism: From multi-disciplinary to anti-disciplinary advances and trajectories. 2018. – 190 p.
2. Hjalager A.M. A review of innovation research in tourism. *Tourism Management*, 2010. – 150 p.
3. Gretzel U. Conceptual foundations for understanding smart tourism ecosystems. (2015).
4. Ivanov S. Tourism beyond humans – robots, pets and Teddy bears. *Conf. Proc.*, 2018.
5. Richards G. Designing creative places: The role of creative tourism. 2020
6. Новиков В.С. Инновации в туризме. Изд-во «Академия», Москва, 2007.
7. Полякова И.Э. Инновационные возможности и решения для развития регионального туризма (статья), 2021.
8. Omonov Sh. Turizmda innovatsion jarayonlar // *Journal of Marketing, Business and Management (JMBM)*. Volume 2, Issue 3 (June), 2024. – ISSN: 2181-3000. – B. 61–66.
9. Jabborova Z.A. Turizmda innovatsion faoliyatni davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlashning iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish // *Innovatsion texnologiyalar jurnali*. Vol. 50, No. 2, 2023. – ISSN 2181-4732. – B. 145–149.
10. Aminov K.O. Turizmni rivojlantirishni innovatsion usullari. // “Science and Education” Scientific Journal. 2023-yil, Yanvar. Volume 4, Issue 1. ISSN 2181-0842.
11. Teshaboyev Baxromjon Akramjanovich. Turizm korxonalarida innovatsion menejment vositalari: zamonaviy yondashuvlar va samaradorlik ko‘rsatkichlari. // “Innovations in Science and Technologies” ilmiy-elektron jurnali. ISSN: 3030-3451. 2-son, 2025-yil.
12. Sayfutdinov Sh.S., Baxromov A.A. Turizmda innovatsiya. O‘quv qo‘llanma. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, 2023. – 190 bet.